

„POZVEDÁM SVÉ OČI K HORÁM...” (ŽALM 121)

I

Slova "pozvedám své oči k horám" vyjadřují pranáboženský zážitek lidstva. Jsou to úvodní slova žalmu 121, který je takto ve vší své prostotě klasickým dokladem pradávnej religiozity.

Přísluší do skupiny žalmů, jež sdílí společný nadpisek: *chórová píseň*. V hebrejštině ovšem to přesně zní: *píseň vystupujícího vzhůru*. Jsou to zjevně zpěvy poutnické, jež si lidé notovali, když se ubírali k na výšinách zbudovanému svatému městu Jeruzalému. V oněch dobách byl vnitřní zážitek z takového putování ještě nerozlučně spojen s vnějším. Vnitřně i vnějšně to yblo "vystoupení", "povznesení". K zdvihajícímu se pohledu zbožné touhy, se družilo úplně samozřejmě též zření vyššího druhu.

Pozdvihuji své oči... Oči mají také zvířata. Některá zvířata dokonce člověka pronikavostí zraku předčí. Avšak zvíře se nemůže oddat bezelstnému hledění jako člověk. Fyziologicky se to vysvětluje tak, že zvířecí oko je více prokrveno a tudíž je více vtaženo do životních procesů. Zvířecí stupeň opravdu vždy určuje biologie. Zvířecí pohled je vždy odborně na něčem zainteresován a je tedy již něčím již dopředu určen - tím, co je hlavním zájmem jeho boje o přežití. Ale lidské oko umožňuje člověku pohled objektivního nazírání, v němž se člověk zcela zprošťuje sebe sama a potřeb svého organismu. Dokáže své oči pozdvihnout k vysokým horám.

V původním textu není druhá řádka vztažnou větou, ale je to otázka: *Odkud přijde má pomoc?* Taková otázka v člověku ožije, když vzhlíží ke vzdáleným horám. Ony totiž, když je pronikneme správným pohledem, poukazují někam za sebe a dávají za sebou tušit božství. A není od věci připomenout, že tyto věty nemají obrácené pořadí. Tedy že to nemá být: "Odkud mi přijde pomoc? - Pozdvihnu tedy oči a hledaje pomoc vzhlednu k božství." Výchozím bodem pravého náboženství není nouze, jež nutí člověka vyhledat pomoc a učí jej modlit se. Východiskem je v 121. žalmu je oddané prožívání božství spojené s pohledem na vzdálené hory. Je to o úroveň výše, nežli pouhá potřebnost; očitáme se ve sféře nezištného uctívání. A když z takového zbožného hledění vyvstane otázka: *Odkud přijde má pomoc?*, není jejím tématem nějaká jednotlivost, nějaká konkrétní nouze, ale prvopočáteční potřebnost, již vůči božství vyjadřuje veškeré naše lidské bytí: Teprve když takto hledím, uvědomuji si, že nejsem takový, jaký bych měl být, že mé lidství je neúplné. Uvědomuji si svou pralidskou nouzi. A ta volá po zásadní, bytostné pomoci, již se mi může dostat pouze shůry. Hlavní není to, zda se mi splní to či ono přání, ale zdali budu sám naplněn.

Pochopení toho zákonitě vzniká právě při vypjatém a namáhavém úsilí. Jen ten, kdo vynakládá takové úsilí, dojde do bodu, v němž pozná nezbytnost milosti - lásky shůry. Otázka *odkud přijde má pomoc*, jež se zrodí při pohledu na hory, je právě otázkou po oné lásce shůry: *Odkud přijde, co mi bude pomoci v mém nejvlastnějším bytí?* Pokud se jako křesťané hlásíme k dědictví tohoto žalmu, smíme ho doplnit poznáním, že ona zásadní bytostná pomoc k nám přišla v Kristu. I samo jméno Ježíš znamená *boží pomoc*. V Ježíši Kristu k nám sestupuje ona pomoc, jež může uspokojit onu praprotřebnost našeho nuzného lidství.

Otázka - žádost pomoci, vzešla teprve v souvislosti s pohledem vzhůru a sama tedy sebe směřuje do vyšších oblastí, kde je také sama od sebe zodpovězena: Jakoby v inspiraci skrze ony vzdálená pohoří zaznívá člověku vstříc odpověď a zároveň ji vyslovuje on sám ve svém vyšším já: "Moje pomoc - od Pána!"

"Pán" - hebrejsky "Jahve", v řeckém překladu "Kyrios" je už poukaz ku Kristově bytosti. Ale onen panoramatický pohled na hory zároveň žalmistovi ozřejmuje, že tento Pán není jen vládcem a velitelem naší duše, ale zároveň univerzální světové Já. On je, jenž "učinil nebe i zemi". Tak se pohled přenáší z Boha - pomocníka k Bohu - objímajícímu světovládci.

Píseň stupňů (vystupování)

Pozvedám oči k horám

Odkud mi přijde pomoc?

Moje pomoc od Pána, jenž učinil nebesa i zemi. (v.1-2)

II

Zbožný osamělý rozhovor vede dále k vnímání "hlasu", který k duši proniká z duchovního světa - ve vnější smyslu "zevně". Zatímco odpověď na otázku po pomoci byla ještě zažívána tak, jako by vplynula přímo tazatelova vnitřního já, jakoby ji sám vyslovil, musíme nyní, sledující vnitřní býboj žalmu, učinit krok od tohoto promlouvání k sobě k přijetí výroku ze zjevujících se vyšších světů "Nedá tvé noze sklouznout." Měli jsme **mé** oči a **mou** pomoc - zde je ovšem **tvá** noha, **tvůj** strážce.

Člověk již tolik netkví ve svém těle, k němuž by měl vlastnický postoj, ale pohlíží jakoby z druhé strany z duchovního světa na pozemské bytí.

*Nedá sklouznout tvé noze,
nebude dřímat tvůj strážce.
Hle nedřímá ani nespí strážce Izraele. (v. 3-4)*

Nohy nás nosí po našich životních cestách. A jakmile se naučíme chodit, jde nám to úplně bezděčně. Nohy seběhnou i se schodů, najdou si cestu v temné nerovné krajině a často svou "náměsíčnou" jistotou přetruhnou naši vědomou pozornost. Ale pak můžeme náhle klopýtnout, sklouznout, často to způsobí neočekávanou nehodu. Všechny tyto věci nemá člověk úplně pod svou vědomou kontrolou, probíhá to v nevědomí. Nedostatečné lidské bdělosti má přijít na pomoc neustále bdělé božské vědomí, jež bdí i tehdy, když "spíme".

Bůh nespí. Co to znamená? Co to je spánek? Podle nejběžnějšího dnešního pojetí spící je jen napůl člověkem; je ochuzen o to, co jej činí orientovaným a akceschopným. Je to prostě redukovaný člověk. Ve skutečnosti jeho duch a duše odešly, aby prodlily v klíně vyšších bytostí, které nyní duši oddanou spánku jakož i od ní opuštěné tělo vzdělávají, obnovují a léčí. Spíme jen proto, že je tu něco vyššího, čemu se oddáváme, do čeho se noříme. Potřebujeme něco, v čem bychom mohli usnout. Bůh je nejvyšší bytost. On nespí - v čem totiž by jen **on** mohl usnout? On je všeobjímající. Svůj klid a svou oporu má ve svém vlastním bytí, nepotřebuje se nořit do ničeho dalšího - naopak on je to, jenž všechny bytosti do sebe znovu přijímá, aby se v něm oprostily od svého specifického, partikulárního bytí, aby v něm našly nové oživení a nové stvoření. Nedá se vlastně spočinout jinak, nežli "v Bohu. A aby spící mohl spočinout v Bohu, musí za něj Bůh bdít. A tomuto Bytí za všechny bdícímu se v žalmu rovněž poroučí i to, ce se stává během našeho bdění v částečně snové nevědomosti - jako krok našich nohou. "Nedá sklouznout tvé noze." Z tajuplných hlubin propůjčí jistotu životní cestě a ochrání ji před klopýtnutím.

A modlíci se je opět vyváděn mimo sebe do velikého celku: Jeho ochránce je i ochránce Izraele. - Má sice osobní rysy pro každého, ale nesmíme pustiť z mysli, že nadto je také strážcem a ochráncem ve velikých nadosobních souvislostech. Křesťansky vyjádřeno - je "ochráncem lidstva".

III

Třetí strofa navazuje na motiv ochránce. Tento žalm se vůbec vyznačuje velkou provázaností myšlenek.

*Pán je můj ochránce.
Pán je tvůj stín po pravé ruce.
Za dne Slunce tě nebude bodat,
ani měsíc za noci. (v. 5-6)*

My severané, žijící ve světě chudém na sluneční svit, vnímáme stín povětšinou jako obraz čehosi negativního, jako vpád temnoty do jasného dne. Je třeba zažít celodenní sklizeň o horkém srpnovém dni, abychom pochopili, jak blahodárné může být, když alespoň na chvíli zastíní slunce mráček, a odejme jeho nemilosrdný žár. Tak si také dokážeme představit, jak vnímají zastínující oblak a občerstvující chlad z něhou plynoucí v biblických zemích. I Lukáš například hovoří o tom, že Marii „zastíní Duch svatý“. A právě tak má náš žalm na mysli zastínění našich rukou božstvím. Jde o pravici, již činně zasahujeme do pozemských událostí. Bůh chrání putujícího a zastínuje jednajícího. Tvořivé lidské ruce potřebují takto zastínit, aby byla jejich činnost požehnaná.

Tak také můžeme rozumět tomu, když se v následujícím verši mluví o odvrácení škodlivé záře. A jako

může člověku ublížit nadměrně silná sluneční záře o polednách, tak také v jižních zemích prý půlnoční neomezeně nad hlavou zářící luna v úplňku. Pro nás může sluneční i „měsíční“ úpal znamenat všechna škodlivá vyzařování, jež člověka ohrožují ve dne i v noci.

IV

Žalm mluvil o očích, o nohou, o ruce. Jako by se tu procházelo celou trojčlennou bytostí člověka: Myslíci hlava; nohy, jež krácejí po zemi; a ruka, jež je uprostřed, směřuje ven od srdce a tvoří. Ve čtvrté strofě se toto téma vrací v závěrečné trojici vět.

Nejprve ochrana přede „vším zlým“. Podobně jako u sedmé prosby v Otčenáši by i zde bylo příliš vnějškové, kdybychom mysleli jenom na ochranu před bolestnými zážitky přicházejícími zvenčí. V křesťanském prohloubeném pohledu je zlo to, co nejen zažíváme jako vnější bolest, ale především to, čemu jsme ve svém nitru přístupni, když je naše jáství prostoupeno egoismem. Temná možnost zla vždy nějak souvisí s onou úžasnou možností vyslovit své „já“.

A odtud to pokračuje do oblasti „duše“, jež je se všemi svými pocitovými variantami svěřena božské ochraně, a nakonec až k „vcházení a vycházení“, což opět poukazuje pozemské putování, tentokrát členěné rytmem příchodů a odchodů, vzmachů a návratů. Tento rytmus nalézáme všude, ve světě velkém i malém, v celém životě. Spadá pod něj ranní vycházení z domu a večerní návrat, vdech a výdech, spánek a probouzení, narození a smrt. Nahlíženo shůry je příchod na svět odchodem ze světa vyššího a smrt návratem. Nahlíženo z pozemské perspektivy je příchodem vtělení a smrt odchodem.

A na úplném konci se skrze tyto rytmy otevírá pohled na dálavy času, na věčnost: „od nyní až na věčnost.“ Abychom dokázali docenit smysl této pradávnejší svaté formule, snad bychom jednou místo „nyní“ mohli použít obyčejné „ted“. Je v něm totiž něco velmi pádného, podobného blesku.¹ „Ted“ stojí mezi minulostí a budoucností, a uchopitelné je pouze při skutečné *ducha-přítomnosti*. Kdo pojímá „ted“ v duchovní přítomnosti, otevírá se tím zároveň nadčasovému – *on nyní až na věčnost*.

A jako v první strofě vedl pohled na hory zrak do prostoru a do dále, vede v poslední strofě pochopení světového rytmu do dálav času a skrze ně až na věčnost.

*Pán tě bude střežit ode všeho zlého,
střežit bude tvou duši.*

Pán bude střežit tvůj odchod i příchod od nyní až na věčnost. (v. 7-8)

¹ Něm. *jetzt*, a autor k tomu ještě - což se moc nedalo přeložit - připomíná jeho středohornoněmeckou formu *itzt*, je zvukově blízké slovu pro blesk, *Blitz*. České *ted'* spíše připomíná prásknutí *třesk*. – pozn. překl.